

TOMAŠ DURDIK, *Středověké zbraně. Sbirky Okresního Muzea v Chrudimi*, Chrudim 1983, ss. 63, ryc.

Omawiana książeczka wydana jako drugi tom drugiej serii (historycznej) przez prowincjonalne muzeum w miejscowości Chrudim, położonej koło Hradec Kralove we wschodnich Czechach, jest w zasadzie katalogiem muzealnym. Rzecz więc pozornie wydaje się być mało interesująca, podobnie jak setki innych drobnych katalogów wydawanych przez małe muzea europejskie. Lektura tekstu katalogu, a także charakter kolekcji militariów skłaniają jednak do dokładniejszego omówienia tej pracy. Osoby T. Durdika nie trzeba czytelnikowi przedstawiać, ten badacz średniowiecza, specjalizujący się w analizie czeskich zamków, jest dobrze w literaturze znany. W nurcie jego zainteresowań są studia nad kulturą materialną średniowiecza, a w tym także problemy bronioznawcze. Oprócz ciekawej, choć trudno w Polsce dostępnej, pracy o czeskich grotach bełtów¹, jest on także autorem dużego katalogu średniowiecznych zabytków kultury materialnej (w tym licznych milita-

¹ T. Durdik, *K problematice středověkých štek v Československu*, „Zpravodaj Klubu vojenské historie”, Praha, nr 2/72 i 3/72.

riów) z zamku w Tyfovie, pochodzących w znacznej mierze z dawnej kolekcji Fürstenbergów, przechowywanej w Křivoklacie². Omawiana tu publikacja udostępnia badaczom zbiór 82 militariów pochodzących z 13 miejscowości (także kilka bez znanego miejsca odkrycia) i przechowywanych w muzeum w Chrudimie. Zabytki te nie były dotychczas publikowane. Książeczka składa się ze wstępu, katalogu zabytków (s. 6—12), ich analizy zaopatrzonej w wykaz literatury (s. 13—22), oraz dobrych technicznych rysunków wszystkich zabytków i fotografii wybranych okazów. Skład tego zbioru, choć całkowicie przypadkowy, dobrze odzwierciedla wszystkie kategorie militariów (i ich wzajemne relacje ilościowe), które spotkać można w czeskich kolekcjach muzealnych. Przeważa więc uzbrojenie zaczepne.

Z ochronnego autor omawia tylko niewielkie ułamki kolczug i dwie płytki, zapewne z brygantyny lub innej zbroi płytkowej. Przy okazji zestawia także inne znaleziska płytek ze zbroi pochodzące z terenu Czech, datowane głównie na XIII—XV w. Z broni siecznej na uwagę zasługuje miecz o nie zachowanym jelcu, który autor datuje na lata około 1300, określając go jednak tylko według typologii głowic H. Seitz'a (typ E) a nie stosując znacznie pełniejszej typologii R. E. Oakeshotta. Pracy tego autora brak także w zestawieniu literatury.

Ciekawe są także trzy okazy broni jednosiecznej, określone przez T. Durdika jako tasaki. Militaria te, zwane także kordami, wiązane są niekiedy z niższymi klasami społeczeństwa feudalnego, skąd nazwa *Hauswehr*. Jeden z zabytków, o symetrycznej mieczowej oprawie, datowany na XV w., przypomina autorowi znany „miecz łowiecki” Maksymiliana I, wykonany w 1496 r. przez Hansa Summerspergera i przechowywany obecnie w zbiorach wiedeńskich. Niestety brak wymiarów okazu w katalogu nie ułatwia lektury, a braku tego nie równoważą rysunki w różnych skalach. Uwaga ta dotyczy zresztą i innych militariów. Drugi tasak to typowy okaz nożowy o długości około 40 cm, trzeci jest długim (około 1 m) prostym okazem o nożowej i wyraźnie asymetrycznej, półtoraręcznej rękojeści, przypominającym według autora południowoniemieckie „długie noże” z przełomu XV—XVI w. Sporo miejsca zajmuje analiza toporów i siekier, z których kilka to niewątpliwie okazy ciesielskie, inne natomiast prezentują formy uniwersalne, zaś dwa są prawdopodobnie toporami bojowymi. Autor dla uprawdopodobnienia swych tez przeprowadza ciekawą analizę źródeł ikonograficznych.

Kilka grotów pochodzących z broni drzewcowej to okazy typowe dla XIII—XV w. Ciekawe są natomiast przedmioty związane z kuszą. Oprócz licznych grotów bełtów uwagę zwraca spora liczba elementów konstrukcji kuszy. Jest więc kościany orzech, żelazne urządzenie spustowe (do którego ścisłą analogię stanowi okaz z Siedlątkowa), a także dwa haki, zawieszane na pasie i służące do napinania kuszy. Liczne groty bełtów wykazują silne zróżnicowanie, choć wyraźnie przeważają okazy z trzpieniem.

Reasumując kolekcja omówiona przez T. Durdika jest bardzo typowa dla późnośredniowiecznego uzbrojenia czeskiego, mającego swą wyraźną specyfikę, szczególnie w epoce wojen husyckich. Udostępnione materiały nie tylko wzbogacają bazę źródłową, lecz także ważne są dla studiów nad regionalnym zróżnicowaniem militariów w kręgu środkowej Europy, zwanym ostatnio przez prof. J. Kłoczowskiego „Europą słowiańską”.

L. Kajzer

² Por. omówienia L. Kajzera w „Kw. HKM”, R. XXVI, 1978, nr 3, s. 381—383 i R. XXXI, 1983, nr 4, s. 483—484.